

Tartu Ülikool
Usuteaduskond
Praktilise usuteaduse õppetool

Anett Schneider

Jumala diskursus Tartu Kristlikus Risttee koguduses

Bakalaureusetöö

Juhendaja
dr theol Lea Altnurme

Tartu 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. RISTTEE KOGUDUSE KUJUNEMISLOOLINE KONTEKST	6
1.1. Jumala diskursus ajaloos	6
1.2. Jumala kujutus evangeelsetes kogudustes	7
1.3. Risttee koguduse taust	11
2. ANALÜÜS	13
2.1. Tekst	13
2.2. Kontekst	13
2.3. Esitus	14
2.3.1. Probleemi kontekstis.....	14
2.3.2. Üleskutse kontekstis.....	15
2.3.3. Ohu kontekstis.....	16
2.3.4. Õnnistuse kontekstis.....	17
2.4. Identiteedid	19
2.5. Jumala diskursused	21
2.5.1. Isiklik suhe personaalse Jumalaga.....	21
2.5.2. Jeesuse diskursus.....	23
2.5.3. Jumala omadused, võimed.....	26
2.6. Analüüsi kokkuvõte	31
KOKKUVÕTE	33
KASUTATUD ALLIKAD	35
SUMMARY. Discourse on God in the Tartu Risttee Church	39

SISSEJUHATUS

Teema valiku põhjendus

Olen olnud Tartu Risttee koguduse liige alates 2015. aastast. Ma loodan, et minu Jumala diskursianalüüsist on Risttee kogudusele kasu, et kokkuvõtvalt näidata, kuidas Risttee koguduses Jumalat jutlustes kujutatakse. Uurimine ei ole vajalik üksnes Risttee kogudusega seotud isikutele, vaid kõigile, kellel on huvi seal esitatava jumalapildi vastu.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärk on selgitada välja, milline on koguduse jumalapilt ning kuidas seda jutluste kaudu esitatakse. Püstitatud uurimisküsimus: milline on Jumala diskursus Tartu Kristlikus Risttee koguduses? Koguduse konteksti avan ajaloolisele taustale toetudes. Töö teises osas käsitlen jutlustest saadud infot diskursianalüüsi abil.

Uurimismetoodika

Toetun Norman Fairclough, Florian Schneideri ja James Paul Gee diskursianalüüsidele, millest on tehtud lühiversioon minu töö tarbeks.

Analüüsin jutlusi, esitades küsimusi jutlustatavale tekstile.

1. TEKST. Kuidas jutlus funktsioneerib Risttee koguduses? Mis on selle eesmärk?
2. KONTEKST. Milline on vahetu kontekst, milles Jumala diskursus sündis? Kes on teksti looja?
3. ESITUS. Kuidas aktualiseeritakse Jumala diskursus?

4. IDENTITEEDID. Millistelt positsioonidelt luuakse Jumala diskursus? Kes räägib? Kuidas räägib? Kuidas on konstrueeritud identiteedid (meie-teie-nemad)?

5. JUMALA DISKURSUSED. Milline on Jumala osa esituse ja identiteetide konstrueerimisel? Millisena kujutatakse Jumalat? Erinevad diskursused võivad esineda ka mittetäielikul kujul ja omavahel segatuna. Olles töötanud läbi jutlused, teen kokkuvõtte analüüsist.

Oma töös kasutan allikatena Risttee koguduse jutlusi (märts 2016-veebruar 2017). Analüüsin videosalvestisi kaheteistkümnest jutlusest.

Lühiülevaade probleemi senisest uuritusest

Eestis ei ole vabakoguduste jumalapilte sellisel viisil minu teada uuritud. Sellise teemaga tegeleb Tanya Luhrmann, kes on uurinud Ameerika Vinyardi koguduse jumalapilti.

Aastal 2015 kaitses Meelis Roll oma bakalaureusetööd teemal „Karismaatilisus ja selle tähendus Tartu baptisti- ja vabakoguduste näitel”, kus uuris karismaatilisuse tähendust koguduse liikmete vaatepunktist. Katrin Kikerpilli 2011 aastal kaitsitud lõputöö teemaks oli „Usu osatähtsus noorte elus ja nende kogudusest lahkumise põhjused Tartu Kristliku Risttee koguduse näitel”. Risttee koguduse jumalapilti ei ole varem uuritud.

Ülevaade töös kasutatud tähtsamatest allikatest ja uurimustest, nende lakooniline iseloomustamine ja hinnang

Diskursi analüüs toetub Risttee koguduses peetud jutlustele, ning seetõttu on Risttee koguduse jutluste videoülekanded ka minu uurimistöö keskseteks allikateks. Jutlused on üles laaditud Risttee koguduse *Youtube*'i videokeskkonda.

Töö koostamisel ette tulnud sisulised ja vormilise raskused

Keeruline on nii mahukas teema kokku võtta, arvetades bakalaureuse töö mahupiirangut.

Probleemne on ka töösse sobiva kirjanduse leidmine, sest vabakogudustest ei ole kättesaadavat materjali veel piisavalt kirjutatud. Ühtlasi on kirjandust otsides näha, et sellisel viisil on uuritud väheste koguduste jumalapilte.

Töö struktuur

Uurimistöö on jaotatud kaheks osaks. Esimeses osas avan Risttee koguduse konteksti. Teises osas analüüsin Risttee koguduse jumalapilti läbi jutluste.

1. RISTTEE KOGUDUSE KUJUNEMISLOOLINE KONTEKST

1.1. Jumala diskursus ajaloos

Karen Armstrong toob välja Wilhelm Schmidti Jumalakäsitluse aastast 1912. Oma raamatus „Jumala-idee algupära” oletas Schmidt, et kõigepealt oli eksisteerinud ürgne monoteism ja siis hakkasid inimesed kummardama paljusid jumalaid. Algselt tunnistati üht Ülimat Jumalust, kes lõi maailma ja korraldas maapealset elu distantsilt. (ARMSTRONG, 2007: 22). Mina käsitlen konteksti avamiseks kristliku Jumala kujunemist.

Inimesed võtsid vastu selle jumalakäsitluse, mis nende jaoks toimis. Tähtis polnud see, kas see teaduslikult või filosoofiliselt paika pidas (ARMSTRONG, 2007: 35). Iisaki ohverdusloost (Aabraham pidi ohverdama oma esmasündinu) on näha, et Jumalat hakati selles loos käsitlema teisiti, kui muid antiikaja jumalusi. Ta ei vajanud energialisa inimese poolt toodavatate ohvrite läbi (ARMSTRONG, 2007: 36).

Aristotelese Liikumatu Liikumapanija on samastatav Jumalaga. Ta on igavene, liikumatu ja vaimulik. Jumalas ei ole materiaalist elementi. Ta on iga universumi liikumise põhjus. Aristotelese Jumal aga ei olnud maailma looja. Tema kirjeldatud Jumala jaoks jääb maa kaugeks, sest ta ei pea mõtlema millelelgi endast alamale. Ta ei juhi ega suuna meie maailma ega saa meie elu muuta (ARMSTRONG, 2007: 54-55). Jumala suurust mõistetakse siiani nii. Risttee koguduse jaoks on Jumala roll inimese elus võrreldes Aristotelese seisukohaga ikkagi vastupidine. Jumala suurim osa peale Maa loomise on just see töö, mida Ta inimese elus teeb.

Prohvetid omistasid Jahvele oma inimlikke tundeid ja kogemusi. Nad löid Jumala mõnes mõttes oma näo järgi. Jesaja, olles kasvanud üles kuninglikus perekonnas, nägi Jahvet kuningana. Aamose Jumal tundis suurt empaatiat vaeste ja kannatajate vastu ja Hoosea Jumal oli kui hüljatud abielumees

(ARMSTRONG, 2007: 65). Juba algusaegadest on näha, et autoriteetid omistavad Jumale inimlikke külgi vastavalt nende endi maailmapildile. Tahes-
tahtmata on subjektiivsus paratamatu.

Jahve oli varem olnud transendentne jumalus. Ta juhatas inimolendeid ülevalt ja väljaspoolt. Rabid muutsid ta aga lähedaselt ligiolevaks nii inimkonnas kui ka elu pisiasjades. Rabid ütlesid, et Jumala olemus on salajane. Lisaks rõhutasid rabid, et *Jumala reaalsust* kogeb iga inimene erinevalt (ARMSTRONG, 2007: 89).

Tanya Luhrmann on uurinud tänapäevase evangeelse koguduse ajalugu. Ajaloolist tausta uurides leidis Luhrmann, et esimesed ilmingud intiimsest ja personaalsest kirikust ulatuvad 1960. aastatesse, kui algas hipiliikumine (LUHRMANN, 2012:15). Pastorid hakkasid uut stiili oma jutlustesse lisama, mis tähendas näiteks seda, et tõmmata rohkem inimesi teenistustele. Uus stiil seisnes selles, et jutlustaja toonitas kohale tulnud inimestele, et Jeesus armastab neid. Räägiti Jeesusest kui sõbrast ning näidati Jumalat personaalsena. Üheks edukaks uuendajaks oli Chuck Smith. Ta nägi, et hipide jaoks ei ole kohta tavalises kristlikus kirikus ja muutis oma kirikut nii, et seal saaksid käia ka nemad, et Jumalat tundma õppida (LUHRMANN, 2012: 26-28). Smith raamis oma tegevuse teoloogiliseselt: olla kristlane tähendab olla päästetud ja see, kes on päästetud, on pääsenud ka demonite käest (LUHRMANN, 2012: 32).

Arusaam tingimusteta armastavast Jumalast pole alati kristlikku traditsiooni kuulunud, vaatamata tähtsustatusele Uues Testamendis. Suuremas osas kristlikkus ajaloos on kristlased Jumalat kartnud. Teema karistavast Jumalast ulatub tagasi mitmeid sajandeid. Uuendusmeelsete evangeelsete koguduste Jumal ei ole selline julm kohtunik (LUHRMANN, 2012: 102-104).

1.2. Jumala kujutus evangeelsetes kogudustes

Kindlate veendumustega usumees Tärki esitatud jumalapilt sarnaneb vabakogudustes esitatud Jumalale (<http://www.ekklesia.ee/kuulutaja/2004/oktoober2004.htm#6> 04.05.2017). Jumalal kui isikulisel vaimul on kõik moraalsed väärtused täiuslikul kujul.

Jumala omaduste alla loetakse Ta tegutsemise viis, iseloom ja kvaliteet, mis Talle kuuluvad. Osvalt Tärk on loetlenud Jumala omadusi inimkogemuse ja Piibli taustal. Jumal on seega Tärki järgi täiuslikult hea, looja, alleshoidja, juhtija, igavene ja muutmatu, kõikjalolev, kõikteadja, kõikvõimas, püha ning armastus (TÄRK, 1995: 13-37).

Kirik koosneb meestest ja naistest, kes kogunevad Püha Vaimu läbi, väljendades Jumala tahet maailmale. Saab öelda, et kirik on koht, kus inimene saab välja eldada enda usku. Samas ka kogukond, kus näidatakse Kristuse armastust inimestele enda ümber. Ka on kirik kogukond, kus ülistada ja õppida Jumala sõna ning koht, kus inimene saab kasvada ja leida ennast. Kirik ei ole hoone. Ta on hoopis inimesed, kes on kõik üksteisest erinevad. Erinevad põlvkonnad tulevad kokku, eri kultuurid ja maitsed segunevad. Selle järgi on kirik ruum, mille on andnud Jumal (ANDINACH, 2014: 3).

Kiriku identiteediks on Kristus. Kristuse identiteet ei ole kirik. Kirikut ei saa luua inimene. Seda saab luua vaid Kristus läbi Püha Vaimu töö. Kristus annab kirikule identiteedi ja tähenduse. Teiseks, kirikut juhivad inimesed. Seetõttu ei ole kiriku juhtimine vaba vigadest või isegi patust. Mis tähendab, et kirik ei ole Kristus. Kui see oleks, siis paneksime kogu süü Kristusele meie enda vigade eest. Ajaksime sassi enda mõtted Tema omadest (ANDINACH, 2014: 8). Seega on kirik ja Kristus küll lahutamatu seotud, ent ei samastu.

Enamikes evangeelsetes kirikutes nähakse Jeesust läbinisti inimesena ja mängulisena, maagiliselt üleloomulikuna. Jeesust kujutatakse Pojana. Jumalat on käsitletud rohkem Isana. Ameerika Ühendriikide kodusõjajärgne Jeesus ei naljata ja ei kiusa. Ta oli kui sõbralik mees, kellel oli palju armastust, kes õpetas targasti ja kes võis olla jumalik (LUHRMANN, 2012: 34-35).

Tähelepanuväärne nihe Jumalast ja Jeesusest arusaamaks uutes kirikutes on see, et Jumalat kujutati sügavalt inimlikuna, isegi haavatavana. Jumalat nähakse meid tingimusteta armastavana. Jumal säilitab oma majesteetlikuse aga temast saab kaaslane või isegi sõbrake, kellega koos mängida. (LUHRMANN, 2012: 35).

Usutunnistusel on Risttee koguduses suur roll. Kasutades seda, ütlevad jutlustajad, et Risttee koguduse Jumalat tuleb mõista kolmainu õpetusest lähtudes. Sinna alla kuulub Isa, Poeg ja Püha Vaim. Leevi Lillemäe ütleb oma

artiklis, et usutunnistuses on olemas kõik, mida on vaja selleks, et mõista kolmainu Jumalat – Jumal kui armastuse täiuslik osadus (LILLEMÄE, 2017). Usutunnistus oli tähtsal kohal ka esimeste Eestis olevate vabakoguduste loomise juures. Selleks, et praktilist elu üles ehitati, otsustati jääda juba olemasoleva usutunnistuse juurde, et ei tekiks kohe koguduse alustamise ajal õpetuslikke vaidlusi (ROOSIMAA, 2017: 38).

Paljudes evangeelsetes kirikutes kasutatakse sellist Piibli lugemise tehnikat, kus vaadatakse Piibli teksti personaalselt. Kuidas kohendub loetud tekst lugeja kogemustega ning milliseid seoseid saab oma elust tuua (LUHRMANN, 2012: 89). Koos palvetamine ja Piibli lugemine aitab paremini Jumalat tundma õppida. Teiste inimeste lugusid kuulates on lihtsam luua ka enda pilti Jumalast (LUHRMANN, 2012: 93)

Autor toob esile, et kui keegi õpib Jumalat tundma, ja see Jumal on tema jaoks reaalne, siis peaks ta tundma ennast sügavalt armastatuna, süda peaks soojenema sellises aksepteerimises. Läbi selle toimub muutumine, mis teeb armastavaks, andestavaks, leplikuks ja kannatlikuks. Sellistes evangeelsetes kirikutes nagu Vineyard, peaksid kristlased tundma end täielikult armastatuna. See aga on inimeste jaoks raske, sest teine osapool on nähtamatu (LUHRMANN, 2012: 101).

Luhrmann soovib leida vastuse küsimusele kuidas saab Jumal inimese jaoks reaalseks, kuigi Ta on nähtamatu ja immateriaalne? Küsimus ei ole selles, kas Jumal on reaalne, vaid pigem üritavad kristlased jõuda arusaamiseni, et Jumal on kohal. Kui inimene räägib Jumalaga, siis ta ei näe Jumala nägu ega ei kuule Tema häält. Inimene ei saa Teda katsuda (LUHRMANN, 2010, 66). Jumalast räägitakse tihti naturalistlike, inimese-sarnaste terminitega, nagu Jumal oleks super-inimene. Vahel on Jumala olemise või suhtlemise viisi mõistetud antropomorfsete terminitega. Näiteks nagu „Jumala kätes” või „Jumal näeb” (BARRET, Justin L.; KEIL, Frank C, 1996: 221).

Jumalast, kes on inimkonna jaoks olemas ja humaanne, räägitakse tänapäeval palju. Öeldakse, et see Jumal hoolib inimestest, hoiab usku nendega, kujundab inimese lugu (BROWNING, Don; HÄRING, Hermann; SCHWEITZER, Friedrich; ZIEBERTZ, Hans-Georg, 2001: 3).

Luhrmann on viidanud Rick Warrenile, kes ütleb, et Jumal jälgib kogu aeg. Ta näeb reaktsioone, probleeme, edukust, konflikte, haigust ja muud. Ta vaatab kõige väiksemaid nüansse. Warren rõhutab, et Jumal tahab olla kõigi jaoks olemas. Parima sõbrana, igas elu valdkonnas (LUHRMANN, 2012: 116-117).

Enamus inimesi mõtlevad Jumalast nagu oma maisest isast. Kui maine isa oli kuri ning kriitiline, kuid mitte armastav, siis tekib arvamus, et ka Jumal on selline. Teisalt aga räägitakse koguduses armastavast ja hoolivast Jumalast ja selline pilt ei klapi sellise karmi isakujutisega (LUHRMANN, 2012: 124). Ka see, kuidas näeme ennast, mõjutab seda, kuidas näeme Jumalat. On päris tavaline, et inimesed kardavad või tunnevad süüd Jumala ees. Neid tundeid ei saa alati avalikkusele näidata, eriti siis, kui see, kes nende tunnetega võitleb, kuulub religioossesse kogukonda. Religioonipsühholoogid viitavad tihti tunnetele kui inimese jumalapildile. Jumalapilt võib olla nähtav kui baasuskumus, mida ei saa kunagi küsimuse alla seada. Freud on isegi öelnud, et jumalapilt ei ole midagi muud kui pilt inimese isast. Kultuurilisted uskumused on olulised, sest neil on samad omadused/atribuudid, mis individuaalsetel uskumustel. Inimeste kriitika eeldab, et ei ole alternatiivset viisi kavandada Jumalat, kui ainult läbi nende endi kultuurilise maailmapildi (LOTUFO, 2012: 8-11).

Lawrence kasutab oma artiklis Ana-Maria Rizzuto näidet, et seletada Jumala mõiste ning Jumala pildi erinevust. Jumala idee on intellektuaalne definitsioon sõnast „Jumal”. Samas kui jumalapilt on psühholoogiliselt töötav mudel, kellena inimene personaalselt Jumalat endale ette kujutab. Selle baasiks on mälestused. Läbi selle on selle nägemuse juured mitte niivõrd kontseptuaalsed kui võrd kogemuslikud. Näiteks „ema” kuju tuleb inimese kogemusest emaga. Jumalapilt on aga natuke erinev, sest see ei tule otseselt, vaid kokkupuutest Jumalaga. Kui laps hakkab mõistat „Jumal” enda jaoks konstrueerima, siis tuleb tema mõttelaadiga juba kaasa tema vanemate konstruktsioon „Jumalast” (LAWRENCE, 1994: 214).

Jumala igavikulisus näitab kvaliteeti, mis sellega kaasas käib. Olla igavikuline tähendab olla ilma ühegi veata, täiuslik ja perfektne. Ajaliselt on ta igavene, mis tähendab, et Tal pole algust ega lõppu (LEE, 1993: 12).

Üheks oluliseks osaks Vineyardi taolises kirikus on aru saada, millal Jumal on kohal ja millal ta vastab. Jumal räägib omal viisil ja sellest saab aru alles siis, kui ise õppida mõistma seda, kuidas inimese mõtted ei ole enam tema enda omad, vaid kus ta tajub, et Jumal räägib temaga (LUHRMANN, 2012: 39).

Luhrmann viis läbi vaatluse Vinyardi koguduses. Luhrmann ütleb, et sellistes kirikutes nagu Vineyard julgustatakse inimesi rääkima Jumalaga nagu oma sõbraga ja kujutama ette, et Ta vastab, nagu sõber vastaks. Kui kujutada ette, et oled koos Jumalaga, siis saab Jumal reaalsemaks (LUHRMANN, 2012: 73). Kui vaadata, kuidas julgustatakse inimesi Risttee koguduses nägema Jumalat või temaga suhtlema, siis on see pilt samasugune.

1.3. Risttee koguduse taust

Tartu Kristlik Risttee kogudus sai alguse 2006. aastal, kui hakkasid toimuma regulaarsed pühapäevased teenistused. Koguduse ametlik rajamine toimus sama aasta detsembris. Koguduse rajamise lähteallikaks olid *Going UP* noorteliikumine ja Tartu Salemi kogudus (SAAR, 2011: 31).

Going Up noorteliikumine algas 2000. aasta esimesel poolel. Nende toonases tegevuses hakkas kujunema visioon kohalikust kogudusest. Kogudus pidi olema koht, kus nii noored kui vanad, kes on Jumalast kaugel, saaksid kasvada oma suhtes Temaga. Alates 2004. aastast hakkas noorteühendus teadlikult kasvama kohalikuks koguduseks (SAAR, 2011: 31).

Tartu Salemi kogudus oli olnud kodukoguduseks mitmetele Risttee kogudust asutavatele meeskonna liikmetele ja tulevastele koguduse juhtidele (SAAR, 2011: 31).

Risttee koguduse arusaamad on läbi aastate muutunud. Õpitud on läbi vigade paremini tundma oma rahvast ja kultuuri. Algselt võis Risttee kogudust iseloomustada atraktsionaalse kogudusena. Risttee tegutsemise lähtepunktiks oli eesmärk luua kvaliteetseid, relevantseid ja abistavadi keskkondi, kuhu saaks tulla usust ja Jumalast kauge inimene. Lõpuks saadi aru, et ükskõik, kui palju panustada välise efekti peale, siis inimesed Eesti ühiskonnas on nii kristluse- ja Jumalakauged, et sellisel viisil nad elumuutust ei koge (SAAR, 2011: 31-32).

Hiljem hakkas Risttee kogudus liikuma misjoni suunda. Hakati ümber hindama seda, mis on kogudus ja milleks on Jumal koguduse kutsunud. Kogudus on muutunud inimesed, ehk siis koguduse liikmed ise ning Jumal on kutsunud koguduse osalema tema loos. Hakati otsima rohkem võimalusi läkitada inimesi teenima, armastama ja elama välja oma usku seal, kus inimene on. Koguduse mootoriks tõusid väiksemad kogukonnad, mida hakati nimetama Risttee gruppideks. Seal püüavad inimesed rohkem Jumalat tundma õppida ning elada kui perekond, kes teenivad linna (SAAR, 2011: 32). Kui Risttee algusaegadel üritati inimesi saada kirikusse, kasutades väliseid atraktiivseid lahendusi, siis hiljem keskenduti rohkem koguduse liikmete usu kasvatamisele, et läbi koguduse liikmete misjonaalse tegevuse jõuaksid ka mitte-kristlasedki kirikusse.

Risttee on kristlik kogudus. Välditakse teadlikult olemist baptisti, nelipühi, luteri vms kogudus. Soov on, et koguduse keskmeks oleks Jeesus Kristus. Kui üldse lahterdada, siis võib öelda, et Risttee on evangeelne vabakogudus. Õpetusliku poole pealt hoitakse sarnast joont baptisti koguduse õpetusega. Risttee kogudus kuulub ka Eesti Evangeeliumi Kristlaste Baptistide Koguduse liitu (SAAR, 2011: 32).

Esimese jumalateenistuse pidas Tartu Kristlik Risttee kogudus 29. oktoobril kell 11, 2006. aastal. Avateenistus toimus Tartus, Sadamateatris. Sellega algas jutlusteseeria, mille pealkirjaks oli „Minu lugu”. See pidi kõnelejate sõnul aitama kirikussetulijail lahendada paremini oma argipäevaküsimusi. Risttee koguduse üks eestvedajatest Peep Saar ütles, et Tartus on küll piisavalt kirikuid, kuid tema arvates napib Eestist kirikuid, mis oleksid mõeldud uskmatutele. Sellest tulenevalt oli Risttee koguduse hüüdlauseks „Kirik teistele, kodu kõigile” (<http://epl.delfi.ee/news/eesti/tartus-alustab-tegevust-uus-kirik?id=51061682>, 24.04.2017).

Risttee kogudus ütleb enda kohta, et nad on „kogukond tavalisi inimesi, keda Jeesus on muutnud ning muutmas” (<http://risttee.ee/kes-me-oleme/kes-jamis-on-risttee/?view=mobile>, 28.04.2017).

2. ANALÜÜS

2.1. Tekst. Kuidas jutlus funktsioneerib Risttee koguduses? Mis on selle eesmärk?

Jutluse eesmärk Risttee koguduses on vastav käimasolevale seeriale. Seeria on jutluste süstematiseerimine teemade järgi. Enamasti on eesmärgiks koguduse teenistustel osalejatele vahendada Jumala sõna. See võib olla ka misjon, mis on suunatud eeskätt mittekristlastest kuulajatele.

Samuti võib jutlustel olla praktiline eesmärk. Näiteks kasvatada koguduseliikmeid kristlikes teadmistes ja sõnavaras rohkendades seeläbi armastust Jumala ja üksteiste vastu ning rakendades usku oma igapäevelus. Lisaks pakkuda nõuandeid igapäevase eluga seotud probleemide lahendamisel toetudes usus Jumalale.

2.2. Kontekst. Milline on vahetu kontekst, milles Jumala diskursus sündis? Kes on teksti looja?

Analüüsitav Jumala diskursus sünnib jutluse kontekstis, Risttee koguduse jumalateenistusel. Jumalateenistus on koht, kus saadakse kogudusena kokku igal pühapäeval. Rõhutatakse evangeeliumi tähtsust. Teksti kannab ette kas pastor, koguduse liige või keegi kristlik koguduseväline autoriteet. Jutlustaja on Jumala sõna vahendaja.

2.3. Esitus. Kuidas aktualiseeritakse Jumala diskursus?

2.3.1. Probleemi kontekstis

Märt Saar on oma jutluses näinud probleemina seda, et inimestel on vahel raske uskuda. Rõhutab ausust ning seda, et inimene peaks tegema eneseanalüüsi. Teiseks esitab Märt Saar probleemina seda, et inimesed otsivad iseennast, kuigi peaksid keskenduma Jumala otsimisele. Jumala kaudu leiaksid nad ka iseennast (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=e_6efrgExms&t=4937s 01.05.2017).

Sarnaselt näeb ka Peep Saar probleemina seda, et inimesed ei otsi Piiblist mitte Jumalat, vaid loovad selle endale, vastavalt oma soovmõtlemisele. Sellest peaks vabanema.

„Alati on see, et kui Jumal tuleb meie ellu, siis me hakkame teda nagu otsima, või kui Ta kõnetab meid mingil moel, siis me hakkame Teda otsima. Aga tead, me hakkame otsima Jumalat, kes vastaks meie vajadustele. Me hakkame siis tegelikult konstrueerima oma Jumalat. Mina ka võtsin plastiliini hommikul kaasa ja teate me kõik oleme päris osavad, et me mingi hetk oma elus paneme endale kokku oma Jumala, kes vastab meie vajadustele seal, kus me oleme. Tal on nii suur pea, nagu me tahame (voolib plastiliinist tehtud nukku, kelle ta laualt üles tõstis). Tal on nii väiksed käed, nagu meile meeldib. Ja ta teeb seda nagu, ta vastab minu vajadustele. See Jumal, kelle sa ise kokku paned, kunagi ei kritiseeri sind. Sest ta on selline Jumal nagu sa tahad. Ta kunagi ei ütle, et sa pead midagi muutma oma elus. Sest ta on sinu kokku pandud Jumal. (teeb pausi) Ja ta ei ole kunagi reaalne Jumal.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Peep Saar soovib probleemi (enda Jumala konstrueerimise) lahendamiseks lugeda Piiblit, vältimaks oma Jumala konstrueerimist. Ühtlasi jagab ta kogudusele kolm praktilist nõuannet, mis peaksid aitama vigu uskumises Jumalasse vältida: esiteks tuleb läbi maailmavaate Jeesus oma ellu vastu võtta, teiseks loobuda Jumalale tingimuste püstitamisest ja kolmandaks võtta vastu arusaamine, et Jumal on päästja.

Pastor Peep Saar on probleemina käsitlenud ka vähest lootust ja usaldust Jumala vastu.

„Mis on sinu lootus, millele sa oma elu oled rajanud? Mis on mootor, mis on sinu kapoti all? Kas sul on mõned hoiatavad tuled põlema läinud viimasel ajal, mis annaksid

märku, et järsku mu lootus on vales kohas? Täna saad sa selle kõigega tegeleda. Me palvetame nüüd ja mine Jumala ette sellisena nagu sina oled. Ütle Talle täpselt need asjad, mis sa tunned, et pead Talle ütlema praegu. Võib-olla sa oled täna Jumala peale vihane, siis ütle Talle seda ka. Või kui sa oled tänulik – täna Teda. Kui sa tunned, sa oled ummikus, sul pole lootust, mine sellega Tema ette. Ja Ta tahab sulle lootust anda. Palvetame.” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_EcK&t=3400s 01.05.2017)

Külalisjutlustaja Bob Weber küsib koguduselt, milliste probleemide ees tema kuulajad on. Rünna kuid võib olla nii välimisi kui sisemisi. Rünna kute ületamiseks tuleb inimesel saavutada personaalne suhe Jumalaga, et inimene mõistaks, et Jumal on tema kalju, vundament, alustala. Personaalse suhte kaudu saab inimene lahendada talle võimatu näivad olukorrad ja saada oma hirmudest võitu (WEBER, <https://www.youtube.com/watch?v=MgNtisfAG5A&t=1280s> 01.05.2017).

Innar Kruglovi sõnul puudub inimestel patu tõttu julgus palvetada keerulisi palveid. Selle vältimiseks annab Kruglov praktilisi nõuandeid, tuues näiteid isiklikust elust. Ainult läbi julgete palvete Jumala poole on võimalik teha suuri samme.

„Kokkuvõtteks tahan täna öelda, et kui lased Jumalal ennast läbi katsuda, kas siis täna või siis mingi muu päev, siis ole ka valmis selleks, et sa saad läbi katsutud ja selleks, et Jumal hakkab sinu elus reaalselt midagi muutma.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

Andes jutlustades tööriistu, kuidas palvetada, loodab Kruglov, et koguduseliikmete igapäevased tegemised saaksid ka Jumala puudutuse.

2.3.2. Üleskutse kontekstis

Peep Saar annab jumalateenistusele tulnud kristlastele ja mittekristlastele ülesande mõelda, millesse tema jutlust kuulav inimene usub. Üleskutse osaks on oma usk võimalikult lühidalt sõnastada.

„Üleskutse sulle on, et kui sa lähed koju, siis järgmise nädala jooksul sa mõtleksid, mida sina tegelikult usud. See ei ole mitte kellegi teise jaoks kui sinu jaoks. Sa ei pea seda kellelegi pärast näitama aga püüa võtta kokku oma usk 160 tähemärgiga. Pluss mõned armust antud tähemärgid veel juurde. Ja siis sa võid oma nime alla panna ja öelda: „Näed, see ongi minu usk”. Ja võib-olla sa seda tehes avastad, et sa ei oskagi kokku

võtta oma usku nii lühidalt. Siis sa peaksid nagu küll mõtlema, millesse sa usud, ma arvan. Kui sa ei suuda asja lühidalt öelda, siis sa võib-olla täpselt ei teagi seda, mida sa tahad öelda. Seda mul on väga raske öelda jutlustajana siin teie ees. (naerab) Aga nii see on.'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=ZQ8rFAFOIac&t=3529s> 01.05.2017)

Koguduse liige Märt Saar kutsub üles kogudust rääkima oma lugu. Ta ootab, et kuulajad kirjeldaksid Jumala osa nende elus.

„Räägi oma lugu. See ei pea midagi erilist olema. Aga see on minu lugu ja see teeb selle eriliseks. Täna kui palvetame ja ülistust laulame, teeme seda, et laseme lahti sellest vanast, mis võib-olla on meid kinni hoidnud. Sul ei pruugi olla kurje vaime. Ei ole õnneks paljudel neid. Aga võib ka selliseid keisse [inglise keelsest sõnast case, mis tähendab juhtumit] olla.'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOH-A&t=3369s> 01.05.2017)

Sellega kutsub ta inimesi üles jätma minevik selja taha ning pöörduma tuleviku poole.

2.3.3. Ohu kontekstis

Kui Jumalat nähakse pigem abistavana, armastavana ja lunastavana, siis kontrastiks tuuakse välja ka Jumala vaenlased. Neid kujutatakse kurjadena, kes meelitavad inimesi Jumalale mitte meelepärast elu elama. Koguduse liige Margo Nõlvak ütleb oma jutluses, et kurjus on reaalne jõud, mida tänapäeval vähe rõhutatakse. Reaalsust peaks tunnetama mõistes, et olemas on ka kurjus, mis valitseb ühiskonnas

„Esiteks, et see ühiskond meie ümber. /.../ Et see maailm on tegelikult valinud sellise Jumalavastasuse. Ja samamoodi on valinud Jeesusevastasuse. /.../ See maailmakorraldus on suhteliselt kristlaste vastane. Ja meil on paremaid hetki, kus meid nii väga taga ei kiusata. Aga kindlasti tuleb ka raskeid hetki. Aga kristlase usu, või tema sisemise veendumise vastu ei ole mitte see väline, maailmakurjus, millest tegelikult räägib ühelt poolt Taavet, vaid Taavet räägib väga palju ka sellest inimese sisemisest kurjusest, mis tuleb tegelikult temast enesest. Sellel kurjusel on nagu kaks taset ja meie kõige suurem vaenlane on tegelikult see meie seest tulev ja endast alguse saab patt.'' (NÕLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Järgnevalt räägib Nõlvak kitsikustest ning raskustest, mis inimese elus ette võivad tulla, ning toob süüdlaseks patu.

„Kui meil on kitsas käes, siis on hingevaenlane ka kohe kohal, kes surub meid veel rohkem mutta.” (NÕLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Nõlvak rõhutab Jumalaga personaalse suhte olemasolu tähtsust. Isiklik suhe aitab ületada raskusi. Inimest ei päästa tema enese tegevus, vaid see, kui lähedane ta Jumalale selles olukorras on.

Populaarsust kogunud uue vaimsuse liikumisele (*New Age*'ile), on on pööratud Ristteel eraldi tähelepanu. Külalised (inimesed, kes ei ole Risttee koguduse liikmed) tulevad ja räägivad intervjuu vormis oma uue vaimsuse kogemusest ning sellega seostatavatest ohtudest. Uus vaimsus vastandatakse kristlusele. Tunnistatakse, et sellega seotud vaimumaailm on reaalne. Probleemiks on vaimsed praktikad, mis liikumisega kaasnevad. Nende praktiseerimist peetakse kristlasele ja ka teistele ohtlikuks. Tõnu Lehtsaar on religioonipsühholoog, keda Risttee koguduse pastor Peep Saar sellel teemal intervjueris.

„/.../See, mida saab teha on meelearandamine ja elu Jumala kätte andmine. Ja see on meie otsuse küsimus. /.../ Ma olen kuulnud tunnistusi ja ma olen ka kuulnud lugusid. /.../ On olemas sellised inimesed nagu okultsed praktikud. Nad võivad olla siis kas külanõiad, juhtivad sensitiivid, rollid võivad olla erinevad. Ja tuleb välja, et nende surma iseloomustavad teatud tunnused. Nad ei saa kuidagi rahuneda. Mingi jama on./.../ Õeldakse ka, et okultsete praktikutega toimuvad niisugused ootamatud äkksurma juhud. Et nende elu kuidagi lõigatakse (teeb kääridega löikamise häält) läbi. Ei ole meelearanduse hetke või asja./.../ Ka selline hullus võib neid inimesi tabada.” (LEHTSAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=BJljgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017)

Tõnu Lehtsaar toob näiteid isiklikest kokkupuudetest inimestega, kes on halvale teele sattunud. Nende lugude taustal pöörab tähelepanu ohtudele ja vigadele, mida on teinud keegi, kes on palju kannatanud. Jutluse eesmärgiks on õpetada kogudusele nägema neid vigu ja meelt parandama enne, kui on liiga hilja.

2.3.4. Õnnistuse kontekstis

Septembrikuu esimeses jutluses räägib pastor Peep Saar Jumala õnnistusest, mis on igal hommikul inimesele uus kingitus. Samal ajal kui ühiskond rõhutab, et kõik on uus septembrikuus, siis ütleb Saar, et see ei muuda

sisemisi nõrkusi ega eemalda kiusatusi ja sõltuvusi. Toetudes Piibli tekstile rõhutab ta, et kiusatuste ja sõltuvustega tuleb tegeleda iga päev. Näitlikustamaks seda, milline on Jumala arm igal hommikul, toob ta näite oma lastest, kellega hommikuti kooli sõidab. Tavaks on lastega autos palvetada.

„/.../Tema ikka palvetab. Isegi siis kui on vilets ilm, vihma sajab ja mõtled, et no nii tatist ilma pole tükk aega näinud. Emma üks palve on alati: „Jeesus, me täname sind selle imelise päeva eest. Mis siis, et vihma sajab ja üldse ei näe praegu aknast välja, aga aitäh selle uue päeva eest”. Nojah, see on tegelikult jah, et see uus päev on uus kingitus sulle.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=bBHXvBv00gU&t=3322s> 01.05.2017)

Lapselikule siirusele rõhudes toonitab kogudusele, et Jumal on teinud neile kingituse oma armu läbi.

Peep Saar kutsub inimesi üles elama valgusena, et elada Jeesuse sarnast elu. Ta ütleb, et see on privileeeritud seisus, mille Jeesus on andnud neile, kelle sees elab Tema vaim.

„/.../ sest see, et meie oleme siin, ei ole juhus. Meil on ka midagi koos teha. Ja olla valguseks oma aja keskel, 21. sajandil. Me ei ole keegi valinud seda, kuna me sünnime. Me ei ole ka keegi valinud seda kohta, kuhu me sünnime. Seda maailma, kus me praegu elame – me ei ole seda valinud. Meile on antud valguse ülesanne tänases maailmas. Ja tead, kui sina siit lähed ja me koos siit läheme, siis tead, mis on äge asi. Jumal kasutab me valgust viisidel, mida me ei oska ette näha. Veidrates kohtades. /.../ Sinu valgus võib olla kellegi usutee alguseks.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=bFF1WQD8cus&t=5006s> 01.05.2017)

Usutakse, et valides Jumalale meelepärane elulaad, saab inimene olla õnnistuseks. Jumal õnnistab inimest andes talle oma Vaimu.

Risttee koguduse jaoks mängib suurt rolli ühtse kogukonnana elamine. Sellest annavad aimu Risttee grupid, millega soovitatakse koguduse liikmetel liituda. Kokku saadakse kodudes.

Risttee gruppides soovitakse sügavamalt tundma õppida Jumalat ning elada koos ühtse perekonnana. Teema tähtsusest annab tunnistust ka vastav jutlustesari „Mosaiik”.

„Me usume seda, et me oleme perekond. Kui sina oled Jumala laps, Jumala poeg või tütar, siis midagi juhtub sinuga. Sind võetakse perekonda. Kas sa isegi tahad seda või mitte, Jumal on sinu isa, Jeesus on sinu vend./.../” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

Kristlasena hakkab koguduse liige täitma perekonnaliikme rolli. Perekonda võetakse vastu erinevate stiilide ja arvamustega inimesi.

„/.../ Kui sa paned erinevad katkised tükid, mis on erinevat värvi kokku, siis kunstniku käes moodustub sellest teos. Ja nagu Jeesus palvetas, et siis on see võib-olla suurim tunnistus sellest, kes olen mina. Kes on Jumal ja Tema armastus. Ma igatsen, et mina ja sina ja meie üheskoos kogudusena elaksime välja sellist pilti. Kus tänu sellele, et Jeesus meid ühendab, erinevus meid enam ei lõhesta.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

2.4. Identiteedid. Millistelt positsioonidelt luuakse Jumala diskursus? Kes räägib? Kuidas räägib? Kuidas on konstrueeritud identiteedid (meie-teie-nemad)?

Töö valimisse kuuluvad koguduse pastori (Peep Saar), koguduse liikmete (Märt Saar, Margo Nõlvak, Innar Kruglov) ja väliskülaliste (Bob Weber, Tõnu Lehtsaar) jutlused. Kõrgeim autoriteet omistatakse Jumale. Jutlustaja on vahendaja Jumala ja koguduse vahel. Sellest annavad aimu jutluse käigus palvetatud palved. Peep Saar palvetab:

„Taevaisa, me tuleme Sinu ette ja me palume, et Sa võiksid meid kõnetada. Ma usun, et see on Sinu plaan olnud, et me oleme täna siia sattund. Kes on üksinda tulnud, keegi on meid toonud, aga me tõesti usume, et Sa tahad meid kõnetada ja me tahame nüüd selleks anda sulle võimaluse /.../ Küll on hea teada, et Sa kõnetad meid just seal kus me oleme.” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_Ec&t=3400s 01.05.2017)

Ka Margo Nõlvak pöördub jutluse ajal Jumala poole:

„/.../Ja ma tahan tegelikult ka anda selle kõik selle jutluse praegu Jumala kätte. Et see taevane võiks tulla ja puudutada tegelikult seda maist ja ja me võiksime saada täpselt selle sõnumi Jumalalt, mis on vaja. Ja, et Püha Vaim saaks läbi minu rääkida.” (NÕLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Märt Saar alustab oma jutlust nii:

„Palvetame. See on suurem kui meie. Ja oluline on, et me ei võtaks siin enda kohta, mis kuulub Jumalale. Aitäh Isa selle eest, et Sina oled kutsunud seda kogudust olema missioonil ja Sinu sõna ütleb ka, et kogudus, ecclesia, see on pimedusest välja võetud, kisuatud kogukond inimesi, kes on asetatud Sinu Poja kuningriiki sellele missioonile olema maa peal. Me oleme pimedas maailmas edasi. Aga me oleme Sinu missioonil ja muudetud inimesed. Ja ma palun, et täna ka, kui me vaatame tagasi, võib-olla hakkame

natuke vaatama ka edasi, et see puudutaks meie südant niimoodi, et see võiks olla üks teekond, kus me järgneme Sulle. Mitte teisipidi. Jumal, Sina oled Issand ja meie oleme inimesed. Ja ma palun, et Sa puudutaksid inimeste südameid just seal, kus nad on, ükskõik, kuhu nad edasi peavad minema. Jeesuse nimel. Aamen.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

Risttee koguduse jutlustajad on üksteisele sarnaste võtetega, kui kasutatakse *mina-sina-nemad* identiteete. Isiklik kogemus annab aluse kasutada *mina*-vormi, kuid väga kiiresti on võimalik *mina*-vormist liikuda *sina*-vormi ning sealt ka kiiresti edasi *meie*-vormi. Selliseid identiteetide kokkumänge võib näha igas jutluses. Vahel muutub identiteet ühe lause jooksul.

Peep Saar segab tihti *mina*- ja *sina*-vormi üksteisele järgnevates lausetes.

„/.../Aga kui sa mõistad, et Jeesus ongi sinu... (teeb pausi, lõpetamata oma lauset) Ta pidigi tulema ja surema minu pärast. See on see, kus toimub läbimurre. Kus usk läheb sügavamale, kus sa mõistad oma armu. Kus sa mõistad oma ekslikust, millest sind on vabastatud. /.../ Ta [Jeesus] on päästja, kelle kätes on augud sinu pärast ja minu pärast.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Personaalsest usust või usu kogemustest räägitakse esimeses isikus. Kasutatakse vormi „mina usun”.

„Mina, Märt Saar usun, et /.../” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=e_6efrgExms&t=4937s 01.05.2017)

„Mina ise palun ja räägin poolikuid asju.” (NÖLVAK https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

„Minu esimene teadlik usuline kogemus. Ma olin siis niisugune väike nagamann. Ma arvan, et suurusjärg võis olla kuskil neli, viis, kuus aastat, mitte rohkem.” (LEHTSAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=BJlJgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017)

Mina-vormi kasutamist on märgata ka olukorras, kus jutlustaja paneb ennast Jumala postitsiooni. Võttes inimese ja Jumala vahelises vestluses Jumala positsiooni.

„Jumal teeb isegi tühjale maale tee. Võib-olla see on see koht, mida sul on kõige raskem uskuda. Mul on mingi jama kaelas olnud juba kaua aega. /.../ Ma olen tühermaal. Aga Jumal ütleb niimoodi: „Kas sa ei märka? Ma teen midagi uut. Kas sa näed seda väikest asja? Kas sul on usku, et mina olen selle väikese asja taga?” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

Märt Saare näite põhjal saab hästi iseloomustada koguduse liikmete üldist tendentsi muuta isikulist asesõna *tema-sina-mina-tema-sina-mina*. Jutlustaja

positsioon muutub kiiresti, paari lause jooksul, olles kõrvalseisja positsioonil ning mõne aja pärast võttes dialoogis Jumala-positsioon.

„/.../ Ja mõned teist on teinud minevikus nii palju asju. No sa tead isegi, ma [Jeesus] ei hakka mäekünkal kõigile seda rääkima. Ja korraga ta [Jeesus] ütleb, et teie olete maailma valgus. See pidi neid samat moodi šokeerima ma arvan. Kuidas see olla saab? Mina ei ole mingi valgus. Ma olen tavaline inimene.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=bFF1WQD8cus&t=5006s> 01.05.2017)

Koguduse poole pöördumisel kasutatakse tavaliselt teist isikut. Iga jutluse kuulaja poole pööratakse isiklikult. Vahetades isikut, paneb jutlustaja end nii kristlase, mitte kristlase kui ka jutustaja kui kõrvalseisja rolli.

„Meie sees on palju hirme. Mis on need asjad sinu elus, mida sina pidevalt enda jaoks ratsionaliseerid? Seletad nii-öelda lahti mõtetega. Oo ei, ei, ei, ma ei räägi taga kedagi. Ma lihtsalt räägin teistele inimestele, et nad saaksid palvetada tema pärast. /.../ Te ratsionaliseerite seda. Aga mul on neid asju vaja. Aga kas sul päriselt on neid vaja? Me peame Jumala ees seisma ja ka ütlema, et Jumal tunne ära mu mõtted.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

„Kui korraga Jeesus pole enam lihtsalt õpetlane, hea eeskuju, vaid ta on päästja, kes pidigi surema minu eest. Kelle kätes on augud sellepärast, et mina olen eksinud. Kes tuli, et mind päästa. Vot see peab kuidagi jõudma südamesse (tõstab käed oimukohtadele) ja seda mina ei suuda sulle panna aga kui mõistad, et Jeesus ongi... (teeb pausi), pidigi tulema ja surema minu pärast, see on see, kus toimub läbimurre.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

2.5. Jumala diskursused. Milline on Jumala osa esituse ja identiteetide konstrueerimisel? Millisena kujutatakse Jumalat? Erinevad diskursused võivad esineda ka mittetäielikul kujul ja omavahel segatuna.

2.5.1. Isiklik suhe personaalse Jumalaga

a) Jumal kui boss/kuningas

Sellisel juhul asetatakse Jumal võimupositsioonil inimesest tunduvalt kõrgemale. Inimene allub Jumalale.

„Mõnikord me otsimegi Jumalat, et Jumal tuleks meie ellu ja vastaks meie vajadustele. Aga Jumal ei taha kunagi ainult seda teha. Ta tahab võtta sind enda ellu ja anda sulle mingi eesmärk. Me tahame teha väikest Jumalat ja panna ta omale taskusse, et ta oleks

siis seal minu jaoks kui ma tahan. Aga see Jumal on elav ja vägev ja ta võtab sinu, ja paneb oma kuningriiki. Ma ei tea, mida sina pead tegema aga mine.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8uLuDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Inimese elu ja käekäik sõltub Jumalast.

„/.../ Ja samas ka see annab juurde, et me elame sellises postmodernistlikus maailmas, kus kõik defineerivad seda, mis on nende jaoks õige, mis on nende jaoks rõõm, õnn, tõde. Miks ei võiks mina defineerida, et mu elu on kõik korras ja minu elus on kõik asjad paigas. Kõik prioriteedid on paigas. Aga siis ütleb Jumal: „Ei, mina defineerin, mis on su elus oluline. Mina olen see, kes ütleb ja tegelikult kuidas need asjad sinu elus peaksid käima.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017). „/.../ Mulle ka meeldib see mäng, mulle meeldib male. Aga kas seda nagu ilma kuningata ei saa mängida? - Ei saa jah, mäng muutub mõttetuks. Kogu male keerlebki ju kuningate ümber. Kumb kuningas lõpuks jääb alasti? Šahh matt. Alasti on kuningas. Et kui sa võtad ära nagu kirikult või ristiusult või ma usun üldse nagu Jumalasse uskumiselt ära Kristuse – see on sama nagu võtaksid malelt ära kuninga. Mäng muutub mõttetuks.” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=e_6efrgExms&t=4937s 01.05.2017)

b) Jumal kui isa

Margo Nõlvaku jutlus sellest, kuidas Jeesus annab Jumala mõistmisele uue külje – Abba:

„Usalduse saab ikka panna selle peale, mis on selline hingelähedane. Ta [Taavet] pöördub ka Jumala poole, kasutades seda vormi, et ‘Jahve’. Nemad ei ütle ‘Jahve’ - seda ei ütle juudid välja. Nad ütlevad ‘adonai’. See on nagu väga selline isikuline Jumala poole pöördumine. Et ta ei kasuta seda ‘elohim’i, mis on üldine Jumala nimi, et seda kasutab Taavet väga palju. Seda isikulist Jumalavormi. Jeesus meile Uues Testamendis näitas veel hiljem, et võib ‘Abba’ nagu ‘issi’ öelda veel tegelikult. Et me võime nagu Jumalale minna veel väga väga lähedale.” (NÕLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Abba, mida tõlgitakse eesti keelde issi, näitab eriti lähedast lapse ja lapsevanema vahelist sidet. Issi on hellistusnimi isale, mida kasutavad tavaliselt väikesed lapsed.

Jumal võib olla karistav lapsevanem, kes küll armastab oma lapsi (inimesi), kuid kes samas kutsub neid ka korrale. Siin põimuvad Jumala kui isa

ja Jumala kui bossi identiteedid. Isa roll perekonnas ei tähenda iseenesest, et isa on see, kes lapsi korrale kutsub. Siin on Kruglov pidanud seda eelduseks:

„Ma garanteerin, ta [Jumal] ei ütle sulle, et oled kõige parem inimene maailmas. Ta ütleb sulle: „Ma armastan sind mu kallid poeg ja tütar. Aga su elus on ka asju, millega ma tahan, et sa tegeleksid.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017). *„/.../ Ja kui sa ei ole kristlane täna siis tea, et Jumala süda sinu jaoks on täna see – ta igatseb sind lapsendada, ta igatseb sind kutsuda oma perekonda.”* (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

Jumal on ka andestava isa rollis:

„See on hea uudis, et on olemas selline asi. Et on olemas reaalsus, mis ootab meid ja Jumal ja isa, kes meid armastab ja ütleb: „Tulge minu juurde”. Ükskõik, kes sa oled või, mis sa oled teinud oma elus.” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_ECK&t=3400s 01.05.2017)

Peep Saar paneb Jumala isa rolli ja Jeesuse venna rolli:

„Me usume seda, et me oleme perekond. Kui sina oled Jumala laps, Jumala poeg või tütar, midagi juhtub sinuga. /.../ Kui sa siia oled jõudnud siis korraga Jumal on meie isa. See on meid kokku toonud. Jeesus on meie vend.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

c) Jumal kui abikaasa

„/.../ Ja ühel hetkel ta [Jumal] ei ole enam päris selline nagu sa tahad. Nii, et ma julgustan sind. Hakka Piiblit lugema ja sa näed korraga, et täitsa lõpp, see Jumal on teistsugune kui ma tahan ja sa oledki selles pingeväljas nagu reaalse inimesega. Nagu abikaasaga. Ta ei ole kunagi päris selline nagu sa tahad. Mõnikord on onju. Nagu Jumalgi. Täitsa keeruline värk.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Peep Saar ei ütle, et Jumal on inimese abikaasa, kuid paneb Jumala inimese jaoks arusaadavasse kujutlusse. Jumal võib inimese elus funktsioneerida sama moodi nagu abikaasa.

2.5.2. Jeesuse diskursus

Risttee koguduses jutlustatava Jumala kõige autoriteetsem esinemisviis on Jeesus Kristus.

„Ehk siis me usume, et Jeesus Kristus on Risttee koguduse ainuke juht.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

„/.../ Ja siis ma loen Joosep Tammo raamatust, et Jumal ütleb, et ära igatse saada tsempioniks. Et meil on juba üks tsempion – Jeesus Kristus. Ja siis ma nagu võtsin selle usus vastu ja liikusin edasi.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

a) Jeesus kui Jumal ja inimene ühes isikus.

Jeesus on ühelt poolt ajalooline isik, teiselt poolt kujutatud aga maailma loojana.

„Mina usun Jeesusesse Kristusesse ja kuninga nupp on oluline. /.../ Mina, Märta Saar usun, et Jeesus Kristus on maailma algus ja ots. Ma usun seda. Ilma Temata pole tekkinud midagi. Temas on kõik koos hoitud ja tema ees kummardavad kõik väed ja meelevallad. Tuli maailma kui 100% Jumal ja samas kui 100% inimene. Ma ei taha isiklikult ja ei soovitada ka teistel ignoreerida seda fakti, et Jumal on tulnud inimeste keskele.” (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=e_6efrgExms&t=4937s 01.05.2017)

Jumalast rääkides võib jutlustaja kasutada vahelduvalt nii Jeesuse kui Jumala mõistet. Kui räägitakse Jeesusest, siis räägitaksegi Jumalast.

b) Jeesus kui inimene

Jeesusest võib rääkida ka kui tavalisest inimesest, kellega on võimalik suhe.

„Üks asi, mida ma tahan kohe alguses öelda on see, et mina olen kristlane (suunab käed endale) ja paljud siin ruumis on kristlased (suunab käed endast eemale) ja tegelikult mis me usume on see, et Jeesus elab praegu. Ja vot see on väga veider väide juba iseenesest. Paljud usutegelased on juba surnud. /.../ Aga kirik väidab, et Jeesus elab. /.../ Aga kristlus väidab, et Jeesus ei ole surnud, vaid ta elab ja suhe temaga on teistsugune, kui ühegi teise elava või juba eelnevalt lahkunud õpetlasega, kes elab edasi me mälestustes. Suhe Jeesusega on suhe elava inimesega.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Kuid rõhutades Jeesuse inimlikku külge, on siiski fookuses ka see, mis eristas Jeesust teistest inimestest. Selleks erinevuseks on Jeesuse jumalikkus.

„Sest mäletate, kristlik usk põhines sellel arusaamal, et Jeesus suri ristil aga mitte ta ei jäänud ristile, vaid ta maeti maha ja ta tõusis surnust ülesse. Ta oli teistsugune. /.../ Tal oli keha aga see oli teistsugune. Teda sai katsuda, ta sõi ja jõi, aga ta kõndis läbi seinte.

Füüsika seadused enam nagu ei kehtinud sellisel kujul'' (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_Ec&t=3400s 01.05.2017)

c) Jeesus kui Jumala poeg, perekonna liige

Jeesus on Jumal, kuid tehakse vahet ka Jumalal, kes kannab Isa rolli ja Jeesusel, kes on Isa Poeg.

„/.../ Ja praegu me räägime Jeesusest. Et Jeesusesse me usume, kes suri, tõusis üles ja praegu istub isa paremal käel.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

„Ja siis nüüd Jeesus läheb ja veedab pika aja palves. Nii, et huvitav on see, et olulised asjad saavad ikkagi alguse palvest. Jeesus isegi pidi veetma pikalt palvetades aega mäel. Isaga kahekesi olles.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

Võttes Poja rolli, saab Jeesusest ka läbi selle koguduse liikmete vend. See vaade viitab perekonnapildile, kus isa lapsed on teineteise jaoks vennad/õed. Seeläbi saab ka Jeesus vennaks, funktsioneerides samal ajal Jumala Pojana.

„Jumal on sinu Isa, Jeesus on sinu vend.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

„Ühtsus ei tule iseenesest. Aga üks asi mis ühendab neid kahteist [apostlit] oli see, et Jeesus oli neid kutsunud. Nendel oli üks Isa taevast.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017)

d) Jeesus kui Kristus/päästja

Jeesuse tähtsus jutluste järgi on tema lunastav võime. Rõhutades Jeesuse jumalikku ja inimlikku poolt, tuuakse esile Jeesuse lunastuse tähtsus kristlase jaoks (nagu Märt Saare jutlusest kajastus, et ristiusul, kus pole Kristusel kohta, ei ole mõtet).

„/.../ Kolmas samm on see, kui saad kokku Jeesusega ja saad aru, et ta pole mitte ainult eeskuju sulle ja hea isik ja õpetaja, vaid ta on tegelikult päästja.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

„Uues Testamendis kui meie oleme rohkem nagu armu all. Jeesus Kristus on ohverdatud meie eest. Me oleme saanud armu.” (NÖLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Jeesust on Peep Saar novembrikuu jutluses kujutanud ka valgusena. Kuna Jeesus on valgus, siis läbi selle saab ka inimese igapäevaelu muutuda valguseks. See on üleskutse kogudusele elada Jeesuse eeskujul.

Jeesusest rääkimine võib tekitada erinevaid emotsioone. Seda rõhutab ka Peep Saar oma jutluses. Ta ütleb et kui ühes inimeses võib Jeesusest rääkimine tekitada ebamugavustunnet, siis teises inimeses võib Jeesusest rääkimine tekitada positiivset elevust.

„Mõnel tekitab see sellise ebamugavustunde või kohmetuse, et mis ma nüüd teen, jälle tulevad need Jeesuse-hullud siia. Või vastupidi. Mõnel paneb see südame põksuma.”
(SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

„Aga need tunnused, mis viitavad või mis annavad põhjust kahelda või kahtlustada, et on tegemist seestumisega, on see, et sõnum Kristuse verest lunastuses ajab need inimesed närvi ja tigidaks. Tähendab, sa võid kõigest maailma asjadest rääkida – usust, värgid. Vot selles samast moodsast spirituaalsusest. Sa võid Jeesukesest rääkida nii palju kui tahad, kuni ta on üks rist teiste usumärkide ja -praktikate kõrval. Keegi kedagi ei sega, millekski ei kohusta. Täitsa mõnus Kristus on. Aga kui sa siis räägid, et tuleb meelt parandada ja lunastus vastu võtta, nad lähevad tigidaks. Tähendab see ajab nendel hinge täis.” (LEHTSAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=BJljgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017)

2.5.3. Jumala omadused, võimed

Jumalale (kelle all mõistetakse ka Jeesust) omistatud omaduste ja võimete kaudu luuakse Jumala karakter. Vahel põimuvad Jumala erinevad omadused ühte mõttesse kokku. Innar Kruglovi jutluses kasutab ta mõistet „Jumal kui professionaal”. Ta loob lähedase sideme Jumala ja Tema loodu vahel, näidates Jumala armastavat külge.

„Jumal on professionaal. Ta on sinu looja. Ja ta ei ole lihtsalt arst ja sa ei ole ta klient, vaid sina oled ta laps, keda ta armastab. Ta käitleb sind ülima hoolivuse, helluse ja armuga.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

a) Suhtlev Jumal

Jumal kõnetab:

„Ma usun, et kui sa oled täna siia välja jõudnud, siis millegipärast Jumalal on täna midagi plaanis sulle öelda. Kui sa tahad teda kuulata.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017)

Jumal saab tulla inimese ellu ja seal oma plaani ellu viia:

„/.../ See [usk] on Jumala sekkumine sinu ellu. See on puudutus ja kõnetus sinu elus.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=ZQ8rFAFOIac&t=3529s> 01.05.2017)

„Kui sa oled täna siia tulnud, et mõelda, et okei, mida ma usun. Või sa oled mõelnud, et ma tahaks natuke rohkem uskuda või järsku ongi Jumal olemas, siis tead sa, mida see tähendab? See tähendab seda, et Jumal on midagi tegemas su elus. Ta on kõnetamas sind, Ta on puudutamas sind, ta on kutsumas sind. /.../ Kui Tema koputab. Kui Jumal praegu koputab su uksele ja tunned, et midagi tõmbab sind Tema poole, siis mis annab sulle eelduse arvata, et see sama koputus on seal homme?” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=ZQ8rFAFOIac&t=3529s> 01.05.2017)

Jumalat kujutatakse sekkuvana inimese ellu. Jumalal on võime öelda inimesele midagi läbi palve või usukogemuse, kuid Jumalat võib näha ka kuulaja rollis. Innar Kruglovi jutlus, mis räägib palve jõust, toob välja Jumala sellise poole. See näitab, kuidas Jumala ja inimese vahel tekib dialoog.

„Jumal kuulab. Ta tahab meile pakkuda uusi väljakutseid. Jumal tahab teha tööd läbi meie.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

Jumal kuulab läbi palve inimest ja siis ootab ta ka inimese vastust:

„Jumal tahab, et me vastaksime.” (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

b) Armastav ja andestav Jumal

Jumalast rääkides on eelduseks, et Jumal soovib inimesele head.

„Me usume ihude ülestõusmist ja igavest elu. See on hea uudis, et on olemas selline asi. Et on olemas reaalsus, mis meil on, ja Jumal ja Isa, kes meid armastab, kes ütleb: „Tulge minu juurde!” /.../ Mis on sinu lootus, millele sina oma elu oled rajanud? Mis on mootor, mis on sinu kapoti all? /.../ Ütle talle täpselt need asjad, mida sa pead talle ütlema praegu. Võib-olla sa oled tema peale vihane, siis ütle talle seda ka. /.../ Kui sul

pole lootust, mine sellega tema ette. Ja ta [Jumal] võib sulle lootust anda.'' (SAAR, https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_Ec&t=3400s 01.05.2017)

Jumal annab inimesele endast kõik hea, mis annab igapäevaelule kvaliteedi.

„Sest mäletate kõik see, millest me räägime, see jõud ja rahu ja rõõm ja ustavus – need tulevad lõpuks ikka sellest, kes on Jumal. Et tema heldus on uus igal hommikul.'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=bBHXvBv00gU&t=3322s> 01.05.2017)

Jumal on inimeste suhtes kaastundlik:

„Jumalal hakkas hale Tartu linna elanikest. Ja hale nagu mitte selles mõttes, et ta on nii üle, et ooh, te olete nii haledad. Pigem nagu kaastunne. /.../ Ta hoolib Tartust, Ta hoolib Eestist, Ta hoolib sinu elust. Ja see on see, miks Ta tegutseb.'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

„Kui sa ei ole kristlane, siis tea, et Jumala süda igatseb sind lapsendada. Ta igatseb sind kutsuda oma perekonda.'' (KRUGLOV, <https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017)

Jumal armastab inimesi, kuid ootab neilt panust.

„Jumalal on kaks motiivi. Esimene on see, et Ta tahab armastada inimesi. Teine on see, et kui inimesed näevad, et ta on armastav, siis nad õpiksid Teda tundma ja armastaksid Teda vastu.'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

„Me ei usu headesse tegudesse, aga me usume, et Jumal on nii hea. /.../'' (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

c) Karistav Jumal

Jumala karistus on seotud tema isaliku loomusega. Ühelt poolt on Jumal armastav ja andestav, kuid teiselt poolt võib Jumal inimest karistada. Karistus tuleb tavaliselt halbade valikutest, mida inimene ise teeb. Karistuse iseloom on armastav ja õiglane.

„Aga see tagajärg tuli, see ei jäänud tulemata. /.../ Jumala arm ongi suur. Ta annab meile andeks, ta jätab meid elama. Aga tagajärjed ikkagi tulevad. Et neist nagu ei pääse. Valede valikute tõttu me võime sattuda kuhugi.'' (NÖLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

d) Praktiline Jumal

Risttee koguduse Jumal on praktiline. Kristlasi kimbutavad mured ja probleemid igapäevaelus. Jumala roll kristlase elus on neid probleeme lahendada ja inimesi nendest välja aidata.

„Nagu ma kuulnud olen kogudusest, meil on praktiline Jumal. Ta kuuleb, ta aitab. /.../ Kui sa lähed Jumala ligi, siis Ta annab tegelt palju rohkem meile kui meil on need väiksed probleemikesed või lahendused.” (NÖLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

„So the first thing we learn about David when he calls God his rock, is that David needs a rock. David needs help (Peep Saar tõlgib: Esimene asi, mida me vaatame, miks Taavet kutsub Jumalat oma kaljuks, on see, et tegelikult esimene põhjus on see, et ta vajab abi. Ta vajab kedagi, kes oleks temale toeks). When David says God is my rock, God is my salvation – he’s admitting, he needs saving (Kui ta räägib Jumalast kui päästjast, siis ta tegelikult mõistab, et tema ongi keegi, kes vaja päästmist).” (WEBER, <https://www.youtube.com/watch?v=MgNtisfAG5A&t=1280s> 01.05.2017)

„Ma ei tea, mida uut sa igatsed enda elus, siis tea, et see sama Jumal kelle heldus on uus igal hommikul võib teha totaalse uue alguse sinu elus.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=bBHXvBv00gU&t=3322s> 01.05.2017)

Märt Saare oktoobri jutlus avab praktilise Jumala iseloomu. Tema Jumal on tegutsev Jumal, kes inimese elus tegutseb kogu aeg, pausi pidamata. Kutsub üles kogudust panema tähele, mida *Jumal teeb, on teinud või on tegemas.*

e) Suur ja võimas Jumal

Jumal on maailma looja ja Temast sõltub kõik. Rääkides milline Jumal ei tohiks inimese jaoks olla, kasutatakse mõistet ‘väike jumal’. Selle abil rõhutatakse, et Jumal on suur ja kõikvõimas.

„Sest kui maailma looja, elu Issand, elab meis. Kõige alalhoidja, kõige tugevam, kõige vägevam.” (NÖLVAK, https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017)

Bob Weber ütleb, et Jumala suurusest on tegelikult raske rääkida, sest seda ei saa sõnadesse panna. Tema jutlus põhinebki sellel printsiibil. Tema lahendus on näidata Jumalat suure kaljuna, mis on olnud omal kohal aegade algusest ja ta on liikumatu ja kindlalt püsiv.

„What image comes to mind when I say God? (Peep Saar tõlgib: Kui ma ütlesin sulle sõna 'Jumal'. Mis pilt sulle siis pähe tuleks?) As you can imagine, trying to think of an image that can express how big and how great God is can be difficult (Me saame aru, et kui me üritame luua enda peas mingit kujundit või pilti sellest, kes on Jumal, kui suur ta on, siis seda on tegelikult raske esile tulla sellise kuvandiga). In psalm 62 David wants us to have a picture of God (Ja kui me vaatame laul number 62, siis seal Taavet üritab meile anda pilti, kuvandit Jumalast). In three separate times in the psalms, he says: „God is my rock”. (Ja selles psalmis, selles laulus ta kolm korda ütleb erinevates kohtades, et Jumal on minu kalju).” (WEBER, <https://www.youtube.com/watch?v=MgNtisfAG5A&t=1280s> 01.05.2017)

Weber loetleb Jumala omadusi, mis on aluseks sellele, et inimene saab oma usalduse Jumalale asetada:

„/.../ First, God has all power (Esmalt, Jumalal on kõik vägi). /.../ And all of these are little things compared to the power of God (Kõik need on tühised Jumala väega võrreldes). If you want a rock that's never gonna move and can always save you – God has that power (Kui sa vajad kaljut, kes suudaks sind päästa igal ajal, igas olukorras, siis Jumalal on see vägi). /.../ God is real power (Jumalal on see tõeline vägi). /.../ He is all loving (Jumalal on heldus või, et ta ongi armastav).” (WEBER, <https://www.youtube.com/watch?v=MgNtisfAG5A&t=1280s> 01.05.2017)

Märt Saar julgustab küll isiklikku suhet personaalse Jumalaga, kuid teiselt poolt eristab suhet Jumalaga selle poolest, et Jumala ja inimese võimupositsioon ei ole sama. Jumalat peab austama:

„Ta hoolib meist ja ta tahab, et inimesed tunneksid Teda sellisena nagu Ta on. Ehk siis mitte sellise nunnu sõbrana ainult, ja sellise ägeda vennana, kes vastab meie palvetele aga kõigeväelise Jumalana, kes on algus ja ots, kes on looja. Issand, kes väärrib austust. Jumal tahab, et me tunneksime Teda sellisena.” (SAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017)

Tõnu Lehtsaar nimetab Jumalat Taevaisaks. Ta on kõigeväeline ja maailma looja.

„/.../ Jumal on maailma looja ja Jumal on kõikvõimas. Ja mina sain sellest niimoodi aru, et Taevaisale pole midagi võimatu.” (LEHTSAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=BJljgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017)

„Me allume Jumalale.” (LEHTSAAR, <https://www.youtube.com/watch?v=BJljgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017)

2.6. Analüüsi kokkuvõte. Mida andis analüüs Jumala diskursusest Risttee koguduses? Millist aladiskursust esitatakse rohkem, millist vähem? Milline on üldine, läbiv Jumala diskursus Risttee koguduses?

Analüüs näitab, et Risttee koguduse jumalapilt ja selle esitus on suures plaanis sarnane ameerika evangeelsete vabakoguduste jumalapildiga. Erinevused võivad tulla kultuurilisest keskkonnast. Kui algselt üritati jäljendada ameerikalike megakirikute teenistuste vormi, siis saadi kiiresti aru, et eestlaste maailmapildiga see ei sobi ja ei ole tulemuslik. Seetõttu ollakse Ristteel sõnakasutuses pigem ettevaatlikud. Üritatakse arvestada sellega, et kõik inimesed ei pruugi kristlikku keelt mõista. Kasutatakse ka huumorit. Lisaks on Eestis suurem osakaal inimestel, kes ei ole kristlased. Teadvustades, et Jeesuse nime nimetamine kutsub esile erinevaid tundeid, ollakse Ristteel üsna diskreetsed, arvestades mittekristlaste tundeid ja hoiakuid.

Risttee koguduse Jumal on üldjoontes klassikaline – suur ja kõikvõimas, kes on Taeva ja Maa looja. Jumalale omistatakse inimlikud omadused. Ameerika päritoluga evangeelsetes kogudustes nähakse Jumalat kui armastavat sõpra. Nii on ka Risttee koguduses. Jumalaga peaks astuma suhtesse ja suhtlema, nagu sõbraga. Läbi palve (Jumalaga suhtlemise) peaks tekkima side Jumala ja inimese vahel. Risttee koguduses on toodud populaarse Jumalat sõbrana kujutamise juurde ka veel kujutlus Jumalast kui abikaasast. See tähendab, et inimene võib ka vahel tunda, et ta on Jumala peale tige või isegi Temas pettunud.

Nagu sissejuhatavast peatükist selgub, on Ristteel jutluse autoriteediks Jumal. Jutlustav inimene on vahend Jumala informatsiooni edastamiseks. Pühapäevased jutlused on praktilise suunitlusega, avades Piibli teksti ja õpetades inimesi läbi Jumala Sõna igapäeva elu elama.

Iga jutlus sisaldab endas Piibli kirjakohti, millele järgneb isikliku kogemuse näide. See on evangeelsetes kirikutes jutluse tavaline ülesehitus. Selliste kogemuste näol võetakse Piibli jumalapilt ja näidatakse, kuidas see hakkab tööle reaalse ja personaalse Jumalana inimese elus.

Jeesus Kristus on Risttee koguduse kõige tähtsam aladiskursus. Jeesus on Jumal ja Jumal on Jeesus. Jeesusest rääkides võib jutlustaja kasutada nii väljendit

Jumal kui ka Jeesus. Kuid samas tehakse vahet Jeesusel kui Pojal ja Jumalal kui Isal. Usutunnistusele toetudes räägitakse kolmainsusest. Jeesust kui Poega kujutatakse inimese jaoks kättesaadavamana ja päästjana. Samas Jumalat kui Isa näidatakse sellisena, kes on küll hea, kuid kes võib ka inimest õiglaselt karistada. Püha Vaim jääb siinse töö valimis pigem taustajõuks, kuid on ka olemas. Kurjusest räägitakse ka teistes evangeelsetes kirikutes, kuid Ristteel on peamine rõhk sellel teemal. Kurjuse olemasolu rõhutatakse jutluses tihti. Uuele vaimsusele ehk *New Age*'ile on pühendatud isegi eraldi jutlused. Uue vaimsuse praktiseerimist näidatakse samuti suure probleemina.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli näidata, milline on Jumala diskursus Tartu Kristlikus Risttee koguduses. Aluseks võtsin kaksteist jutlust ning viisin läbi diskursianalüüsi.

Jumalakäsitus on läbi ajaloo olnud erinev. Ajaloolaste andmetel on ürgne monoteism olnud esimene viis, kuidas inimene Jumalat nägi. Jumala selline kontseptsioon kehtib kristlikes kogudustes siiani. Peatükis „Jumala diskursus ajaloos” käsitlen üldist tausta, kuidas on jumalapilt muutunud läbi aegade. Juba prohvetite ajast on näha, et inimene mõistab Jumalat enda maailmapildi järgi.

Peatükk „Jumala kujutus evangeelsetes kogudustes” kajastab evangeelsete koguduste jumalapilti. Aluseks on Ameerika evangeelsed kogudused, kus Jumalat nähakse hea ja armastavana. Suurim autoriteet on Jeesus Kristus. Inimesed peaksid olema suhtes Jeesusega, kes on personaalne ja reaalne Jumal.

Alapeatükis „Risttee koguduse taust” tutvustatakse Risttee koguduse ajalugu ning visiooni koguduse tegutsemisaja vältel.

Töömeetod on diskursuse analüüs. Töö tugineb 12 jutluse salvestuse diskursiivsel analüüsil, millest selgub üldine tendents, kuidas koguduse pastor Peep Saar, koguduse liikmed Märt Saar, Innar Kruglov, Margo Nõlvak ning väliskülalised Bob Weber, Tõnu Lehtsaar esitlevad Jumalat.

Vaadeldud jutlustel on enamasti kaks eesmärki: vahendada Jumala sõna ning näidata, kuidas hakkab usk Jumalasse praktiliselt tööle.

Analüüsi tulemusel võib näha, kuidas Jumala diskursus sünnib jutluse kontekstis. Siinse uurimuse kontekstis on jutlustaja Jumala sõna vahendaja.

Esitus (kuidas aktualiseerida Jumala diskursus) võib esineda probleemi kontekstis, üleskutse kontekstis, ohu kontekstis ning õnnistuse kontekstis.

Probleemiks võib olla:

- vähene usk Jumalasse
- oma Jumala loomine, kes ei vasta Piiblile
- inimese eraelus aset leidvad raskused ning patt, mida saab lahendada läbi usu Jumalasse ning palve

Üleskutsena soovitatakse kogudusel mõelda oma usu sisu peale.

See võib toimuda läbi:

- isikliku usu sõnastamise
- oma lugu rääkides, näidates sellega, kuidas Jumal nende ellu kuulub, kutsutakse üles kogudust tegutsema Jumala nimel.

Ohuks on kristlikku jumalapilti ning usku segavad uskumused. Oht võib seisneda ka patus. Rõhutatakse kurjuse olemasolu, mida näidatakse Jumalavastase jõuna.

Õnnistusena rõhutatakse Jumala armule, halastusele, ning koguduse liikmete vahelisele armastusele.

Identiteedid (meie-teie-nemad) segunevad jultuse vältel. Jultustaja paneb ennast nii Jumala, koguduse liikme, külalise, kui ka kõrvalseisja positsiooni.

Kõige levinumad jumalapildid Risttee koguduses on:

- Jumal kui boss/kuningas
- Jumal kui isa
- Jumal kui abikaasa

Jumalast rääkides ei tehta suurt vahet, kas räägitakse Jeesusest või Jumalast. Jeesus Kristusel on erinevad esinemisviisid. Oma esinemisviiside põhjal on Jeesus ajalooline isik ning maailma looja ühes isikus. Kui Jumalale omistatakse isa roll, siis Jeesusele omistatakse poja roll. Jeesuse tähtsus seisneb ka lunastuses.

Jumal räägib inimesega, armastab teda, andestab, on kaastundlik. Ta võib olla ka karistav, kuid sellisel juhul alati õiglane. Jumal võib olla praktiline, lahendades inimeste probleeme. Samal ajal on Jumal ka suur ning võimas – keegi, keda tuleb austada.

Risttee koguduses esitletakse Jumalat ehk Jeesusust positiivse, hea ning armastava tegelasena.

KASUTATUD ALLIKAD

ANDINACH, Pablo. *Being Church: An Ecclesiology for the Rest of Us*. Oregon: Cascade Books, 2014

ARMSTRONG, Karen. *Jumala ajalugu: 4000-aastane rännak läbi judaismi, kristluse ja islami*. Tallinn: Varrak, 2007

BARRET, Justin L.; KEIL, Frank C. *Conceptualizing a Nonnatural Entity: Anthropomorphism in God Concepts – Cognitive Psychology*, 31, 1996. 219-247

BROWNING, Don; HÄRING, Hermann; SCHWEITZER, Friedrich; ZIEBERTZ, Hans-Georg. *The Human Image of God*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 2001

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse*. London, New York: Routledge, 2003

GEE, James Paul. *How to do Discourse Analysis: A Toolkit*. New York: Routledge, 2011

Kuulutaja kodulehekülg.

<http://www.ekklesia.ee/kuulutaja/2004/oktoober2004.htm#6> 04.05.2017

KALDOJA, Kerttu. *Tartus alustab tegevust uus kirik*.

<http://epl.delfi.ee/news/eesti/tartus-alustab-tegevust-uus-kirik?id=51061682>,
[24.04.2017](http://epl.delfi.ee/news/eesti/tartus-alustab-tegevust-uus-kirik?id=51061682)

LAWRENCE, Richard T. Measuring the Image of God: The God Image Inventory and the God Image Scales – *Journal of Psychology and Theology*, 2, 1997, 214-226

LEE, Witness. *The History of God in His Union With Man*. USA: Living Stream Ministry, 1993

LILLEMÄE, Leevi. *Mina ja Jumal – Kirik ja Teoloogia*, 2017

LOTUFO, Zenon. *Cruel God, kind God: how images of God shape belief, attitude, and outlook*. USA: Praeger, 2012

LUHRMANN, Tanya. *When God talks back: understanding the American evangelical relationship with God*. New York: Vintage Books, 2012

LUHRMANN, Tanya; NUSBAUM, Howard; THISTED, Ronald. The Absorption Hypothesis: Learning to Hear God in Evangelical Christianity – *American Anthropologist*, Vol 112, 1, 2010, 66-78

ROOSIMAA, Peeter. *Eesti Evangeeliumi Kristlaste Vabakoguduse moodustumine – Osaduses kasvanud: Kirjutisi Eesti EKB koguduse loost, koostanud ja toimetanud Üllas Linder ja Toivo Pilli*. Tallinn: Sõnasepp, 2009

SAAR, Peep. *Tartu Kristlik Risttee kogudus*. Kogudusekooli materjalid. Tartu: Risttee kogudus, 2011

SCHNEIDER, Florian. *How to Do a Discourse Analysis: A Toolbox for Analysing Political Texts*. <http://www.politicseastasia.com/studying/how-to-do-a-discourse-analysis/> 27.03.2017

Tartu Kristliku Risttee koguduse kodulehekülg. <http://risttee.ee/kes-me-oleme/kes-ja-mis-on-risttee/?view=mobile> 28.04.2017

TÄRK, Osvald. *Jumal*. Tallinn: Kristlik kirjastus „Logos”, 199

Analüüsitud jutlused:

KRUGLOV, Innar. Jaanuar 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=4sZZJxCW6rY&t=3833s> 01.05.2017

LEHTSAAR, Tõnu. Detsember 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=BJljgKqP1o&t=2740s> 01.05.2017

NÕLVAK, Margo. Juuli 2016.

https://www.youtube.com/watch?v=7TilkJhyL_k&t=2326s 01.05.2017

SAAR, Märt. Märts 2016.

https://www.youtube.com/watch?v=e_6efrgExms&t=4937s 01.05.2017

SAAR, Märt. Oktoober 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=i8kUrhGOh-A&t=3369s> 01.05.2017

SAAR, Peep. Aprill 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=Ai8u1uDzoXQ&t=4007s> 01.05.2017

SAAR, Peep. Mai 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZQ8rFAFOIac&t=3529s> 01.05.2017

SAAR, Peep. Juuni 2016.

https://www.youtube.com/watch?v=1rFJoAR_Ec&t=3400s 01.05.2017

SAAR, Peep. September 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=bBHXvBv00gU&t=3322s> 01.05.2017

SAAR, Peep. November 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=bFF1WQD8cus&t=5006s> 01.05.2017

SAAR, Peep. Veebruar 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=HFqqgH3eyqE&t=10s> 01.05.2017

WEBER, Bob. August 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=MgNtisfAG5A&t=1280s> 01.05.2017

Discourse on God in the Tartu Risttee Church

Summary

The aim of this thesis is to investigate how God is presented in the Tartu Risttee Church. The main purpose is the discourse on the concept of God.

The handling of the concept of God has changed throughout history. One aspect of this concept which has remained constant The history of God shows that the first Image of God was monotheistic. God is monotheistic also in contemporary Christianity.

The first chapter here covers how God's image has changed through history, how God is understood in other evangelical churches (for example, in the United States of America), and what Risttee Church's history and vision is.

The method I used for my thesis is discourse analysis. The selection contains twelve sermons that I analysed. The preachers were the pastor of Risttee Church (Peep Saar), church members (Märt Saar, Innar Kruglov, Margo Nõlvak) and guests (Bob Weber, Tõnu Lehtsaar).

The sermons have two intentions: to preach the Gospel, and to show how God - and believing in Him - can be beneficial and practical. The preachers preach the Bible, which is held to be the word of God, and as such are God's mediators.

The sermon can be presented in a problem context, danger context, blessing context or it can be presented as a call to action.

The problem context includes:

- lack of faith
- making his/her own God who is not real
- sin and struggles from peoples personal life, that can be solved through faith in God and prayer

As a challenge it is recommended to church members to give deep consideration to the content of their faith.

That should happen through:

- being able to verbalize each individual's personal faith
- sharing ones story, and through that showing how God is a part of their life and to act in the name of God

Dangers for Christians can include faith-disturbing factors and sin.

Blessings are Gods grace, mercy and the love between church members.

Identities are mixed throughout the sermons. Preachers can assume the position of God, a church member, a guest or a spectator.

The most common ways of perceiving God in Risttee Church are:

- God as a King
- God as a father
- God as a husband

While talking about God, not a big difference is made whether it is Jesus or God the Father. Jesus Christ is presented both as an historical figure and the Creator of the Earth in one. If God is perceived as a father, then Jesus is perceived as a son. Jesus is also presented as the savior of all humanity.

God can communicate with people, love them, forgive and be compassionate. He can also punish, but in that case He is always just. God can be practical – providing solutions for people's problems. At the same time God is also omnipresent (in all places at all times), omniscient (knowing all things about all things), and omnipotent (all powerful).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anett Schneider,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Jumala diskurus Tartu Kristlikus Risttee koguduses,

mille juhendaja on *dr theol* Lea Altnurme,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus **05.05.2017**